

NAŠI ŽAPISKI

Socialna revija.

Izhajajo 10. vsakega meseca. — Naročnina za vse leto K 2.80, za pol in četrta leta razmerno. — Posamični zvezki 24 h. — Rokopise sprejema uredništvo, naročnino pa upravništvo „Naši zapiski“ v Ljubljani.

Leto III.

Ljubljana, meseca januarja 1905.

Štev. 2.

Mohorjeva družba.

Mohorjeva družba, „književna“ bratovščina za pobožne Slovence, pravi v § 1. svojih postav, da je njen namen „podpirati pobožno, lepo obnašanje in ohranjevati katoliško vero med slovenskim ljudstvom“. V ta namen naj se razširjajo med Slovenci „dobre katoliške bukve!“ In § 3. teh postav pravi: Vsak družnik naj vsak dan moli en „Očenaš“, eno „Češčena si Marija“ in zraven naj pristavi besede: „Sveti Mohor, prosi Boga za nas!“ To pa zato, da se katoliška vera vsaj med Slovenci ohrani. Vsak družnik Mohorjeve družbe postane „deležan vseh odpustkov, ki so jih sveti oče Pij IX. v svojem pismu dné 18. maja 1860. l. podelili“. Družba je cerkvena družba krške škofije. Njeni sedanji odborniki so: dva stara pobožna profesorja, vsi ostali pa duhovniki. Njen pokrovitelj je celovski škof Kahn: tisti, ki je lani v deželnem zboru koroškem glasoval proti Slovincem in ki sedaj ukaže: „die Matriken sind deutsch zu führen!“

To so pobožne strani Mohorjeve bratovščine.

Ta „književni“ tip kretinizma pa imponira s svojim številom članov, katerih šteje letos 84.598. Vsako leto dobi vsak družnik, ki mora biti katoliško-pobožen Slovenec, šest knjig. Na leto razpošlje ta družba nad pol milijona knjig med Slovence. Njen vpliv na naše javno življenje je torej *ogromen*. Po njeni velikosti bi bili Slovenci s to družbo lahko zadovoljni, da, celo bahali bi se lahko z njo.

Letos je izdala ta družba tele knjige: Zgodbe sv. pisma (11. snopič); Lurška mati božja (molitvenik); Slovenski fanti v Bosni in Hercegovini; Bodi svoje sreče kovač; Lisica Zvitorepka; Koledar za leto 1905.

To vse so *slabe* strani Mohorjeve bratovščine.

Dobrih strani pravzaprav ta družba nima. Molitvenikov je ta družba toliko izdala, in zopet grozi, da jih bo še in še izdajala. Strahoma vzklikamo: Sveti Mohor, prosi Boga za nas! V koledarju je samo par poučnih in koristnih spisov; ostali prostor je napolnjen s „pesmimi“, ki niso vredne, da jih čitaš. Za takimi

12/1. 9

in enakimi plevami pridejo na vrsto — seveda — „katoliški misijoni“. Slovenci bi po mislih te čestite naše „književne“ družbe morali propasti, če bi nič ne vedeli o „katoliških misijonih“ v Aziji in Afriki.

Zgodbe sv. pisma se vlečejo kakor morska kača. In ilustrirane so. Razlaga jih pa dr. Janez Ev. Krek. Basni o lisici Zvitorepki so kaj nedolžne. V knjigi „Bodi svoje sreče kovač“ razlaga župnik Trunk svoje „pametne“ nasvete za življenje. Imeli smo toliko nebeške potrpežljivosti, da smo prečitali to knjigo do konca, dasi se nam je — oprostite — upiralo. V dno duše smo prepričani, da je ni na Slovenskem knjige, v kateri bi bilo — knjiga se je tiskala vsaj v 84.598 izvodih — nakupičene toliko naivne nevednosti, izvzemši „Pamet in vera“ od Seigerschmieda, kakor v tej. In na Slovenskem imamo dokaj nevednih pisateljev! Bilo bi žalostno, če bi ne bilo smešno.

Stotnik pl. Andrejka je prijel neustraheno, kakor v turški bitki za meč, tako sedaj za pero in je napisal knjigo: Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini. Da bi tega ne bil storil nikoli! Njen namen je očiten: Navduševati pobožne Slovence za militarizem. Kaj smo imeli Slovenci od leta 1878.? Da je veliko naših ljudi pustilo svoje življenje v Bosni in Hercegovini za druge. Prav tako, kakor je storil Jelačić leta 1848. s Hrvati, ko se je bojeval proti uporni Ogrski za habsburško dinastijo. Plačilo je bilo, da so danes Hrvatje izročeni ogrski samovolji. Sadove trpljenja slovenskih vojakov v Bosni in Hercegovini je pobrala imperialistična politika ogrskih diplomatov. — Pred nedavnim časom

so jugoslovanski umetniki odklonili povabilo bosenske vlade, da bi razstavili v Sarajevu svoja dela. Sedaj pa pripadja Mohorjeva družba in navdušuje v besedi in podobi slovensko ljudstvo za — poraze, ki jih je doživela avstrijska in tudi slovenska politika. In s slovensko krvjo jih je povzročila! Neki avstrijski državnik je nekoč povedal tole: Italijanski generali še niso pobili nikdar avstrijskih, pač pa italijanski diplomati avstrijske. Ali bi si teh resničnih besed ne hotela zapomniti Mohorjeva družba?

Že pravila Mohorjeve družbe dokazujejo, da je družba docela klerikalna ustanova. A tudi njeno delo zadnjih let dokazuje bolj in bolj, da družba sv. Mohorja v Celovcu ni nič drugega, kakor podružnica politične klerikalne stranke, ki ima svoj sedež v Ljubljani. Njena verska fanatična smer se mora kar *najodločneje zavračati*. Njene tendence *poneumnjujejo* že itak konservativno in otopelo slovensko ljudstvo poljedelskega stanu. Vodi ga naravnost v propast.

Zato Mohorjevo družbo kot slovenskemu napredku in svobodi *škodljivo* pobijamo, naravnost in odkrito izjavljajoč, da smatramo vsakega Slovence, ki to družbo podpira, za reakcionarja.

Ali naj bodoči naši organizatorji slovenskega prosvetnega dela polnijo *ljudske knjižnice* samo z molitveniki in s tupaťami tudi *nemoralno* razlago svetega pisma, s Trunkovimi in Seigerschmiedovimi naivnostmi in fanatičnimi enostranostmi nekaterih drugih duhovnikov, ki so si osvojili družbo, katera se danes prišteva po *krivici* med

one, ki delajo za kulturno in umstveno izobrazbo slovenskega ljudstva?!

Naj pojo pohvalne trobente kolikor in kakor hočejo, mi smo najtrdneje prepričani, da smo vsem naprednomislečim Slovencem, brez ozira na stan ali po-

litično prepričanje, to povedali iz srca. Le čudimo se, da se še najdejo „napredni“ listi, ki tudi z ozirom na navedene družbine „postave“ še kakorkoli zagovarjajo Mohorjevo družbo.

Abditus.

V boju za verstvo.

(Nadaljevanje.)

Iz zgodovine novodobnega razvoja evropskega mišljenja vemo, kako so se izprva metafizični in logični¹ razlogi stavili nasproti bogoslovskim; to je doba deizma² in omike osemnajstega stoletja, ki sega z nekaterimi svojimi zastopniki do današnjega dne.

Logika ne more zediniti znanstvene resnice z učenjem bogoslovja in zato zavrača bogoslovje iz logičnih razlogov. Toda v devetnajstem stoletju, in to je znamenje današnjega časa, nastopa zgodovinsko naziranje, in dandanes je ravno zgodovinska bogoslovna šola, tako imenovana napredna (Harnack, Loisy in drugi)³ primorana priznavati,

da je razlaga starega bogoslovja nemogoča. Važnost in učinek zgodovinskih razlogov je drug in globokejši nego pri logičnih razlogih. Proti naukom (da je sveti duh narekoval stari in novi zakon, da je to božja beseda itd.) lahko dokazujete logično, toda ta dokaz ne bo imel nikoli takega učinka, ker najde bogoslovec protidokaz, nastane sholastika. Če pa iz zgodovine dokažete, da se je tudi bogoslovna književnost razvila kakor vsa druga književnost, da sta nastala stari in novi zakon na podlagi gotovih kulturnih¹ pogojev, pri katerih je seveda verstvo imelo svojo ulogo, da so bile cerkvene knjige novega zakona sprejete na cerkvenem zboru, da je bil ta ali oni evangelij sprejet med cerkvene knjige z neznatno večino, da so ga neizobraženi menihi, azijski patriarhi in enaki dostojanstveniki, ki so se sešli v tretjem stoletju, po večini jako praznovorni ljudje, proglasili za božjo besedo — če slišimo tak dokaz, to vpliva na možgane veliko bolj nego čisto logični razlogi o tem, ali je mogoče razodetje ali ni mogoče.

¹ Metafizičen prihaja od metafizike = tisti del modroslovja, ki razlaga načela ali principe, pojme, poslednje vzroke stvari. — Logičen prihaja od logike = tisti del modroslovja, ki govori o mišljenju, o spoznavanju, kako in kaj mislimo in spoznamo.

² Deizem = nauk, ki trdi, da je Bog, samo da ne moremo spoznati njegovega bitja niti razmerja med njim in svetom. Deizem priznava verstvo, ki ga imamo po svoji naravi ali pameti, zavrača pa verstvo, sloneče na nadnaravnem razodetju.

³ Harnack je nemški protestantski bogoslovec; Loisy je francoski katoliški bogoslovec.

¹ Kulturni prihaja od kulture = omika, izobraženost.

Stvari so dospele tako daleč, da zgodovinsko bogoslovje samo dandanes podaja dokaze, da razodetja nikdar ni bilo in ga ni. Vsled tega spoznanja in priznanja (doslej sicer to čisto naravnost in odkrito malokdo priznava, ker se še boji nerazodetega verstva) nastaja iz bogoslovja moderna *veda o verstvu*; sem gotovo meri ves razvoj. Bogoslovno delo ni bilo zaman, ni bilo brez koristi; ravno iz zgodovinskih razlogov moramo ceniti njegovo delo, ko vidimo, kam meri razvoj, da namreč nastaja iz prvotnega bajeslovja preko bogoslovja stroga veda o verstvu. Podobno, kakor je nastala iz alkemije¹ kemija, iz astrologije² zvezdoznanstvo, iz magije³ fizika itd. Ponavljam: verstvo ni niti modroslovje niti bogoslovje.

In pravim dalje, da *verstvo ni vera*. Govornik pred menoj je dobro razumel in razložil, kako je pridobil teokratični⁴ srednji vek z duševnim in telesnim nasiljem enotni nazor o svetu, toda le zunanje, ker je ljudi primoral; s telesnim (žrtve inkvizicije)⁵ in duševnim nasiljem se je zahtevala vera, pokorščina. Kaj zahteva zlasti rimska cerkev od svojih vernikov? Zaupati in slepo zaupati, razum baje ne zadošča, da bi odločeval v verstvu; zaupati nam je — božji besedi. Da, jaz bi ji zaupal, toda to bi morala biti beseda božja, a ne beseda papežev in ljudi, ki se izdajajo za razlagalce in poslane božje; tem ljudem naj slepo zaupamo, ki so dokazali svojo

nezmožnost in neopravičenost z vsem tem duševnim in telesnim nasiljem? Ne — ne moremo samo verovati, ampak hočemo tudi dokazov; dokazom lahko verujem in zato mora biti temelj verskega nauka vera, ki je ne more izpodbiti dokaz, *prepričanje* in ne slepa nedokazana vera.

Tudi v znanstvu moramo verovati. Vi verujete profesorjem, jaz verujem drugim; imamo ustno sporočilo; vsaka misel v znanstvu ima svoje ustno sporočilo in tega ustnega sporočila z velikim spoštovanjem v zgodovini iščemo in ga podajamo dalje. Znanstvena kritika¹ uničuje le lažnivo ustno sporočilo, resničnega ustnega sporočila pa nikdar. Proti bogoslovju stavimo razloge in razlogov zahtevamo, ne grmade. Res je, dandanes so ljudje omikani, ne stavijo se telesne grmade, toda duševne; jezuitstvo v bogoslovju — to je moderna grmada. In zato smo proti slepi in nedokazani veri, smo proti duševni brezdeliči in proti lažnivemu modrovanju starega bogoslovja.

Verstvo tudi ni nramnost. To je važno poglavje. Ravno naša češka reformacija² je bila po večini nramna. Nramni obrat se je pokazal od Husa dalje, zlasti pa pri čeških bratih, ki pomenjajo vrhunec češke reformacije; toda naša reformacija ni bila takoj in ni bila dovolj verska reformacija. Brez pomislekov pravim, da je Hus v bistvu versko čutil po katoliško; to je seveda dobro

¹ Alkemija = umetnost, s katero so mislili, da se dá narejati zlato.

² Astrologija = prorokovanje iz zvezd.

³ Magija = čarovništvo.

⁴ Teokracija = dobresedno božja vlada, potem duhovska vlada; od tod teokratičen.

⁵ Inkvizicija = sodišče, ki je zasledovalo in sodilo krivoverce.

¹ Kritika = ocena.

² Reformacija = preustrojitev ali prena-rejanje katoliške cerkve. Verski nauki in zlasti velika pokvarjenost v katoliški cerkvi je bila vzrok, da so nastopali možje, reformatorji, ki so hoteli cerkev preustrojiti, prenarediti, popraviti.

razumel, da mora biti verstvo v prvi vrsti nrvnost, da ono verstvo, ki ne utrjuje in ne spopolnjuje nrvnosti, ni čisto verstvo. Mnogi novodobni misleci (Kant,¹ ki v tem oziru kakor bi nada-

ljeval našo reformacijo — moderno nrvno gibanje) so poskusili postaviti namesto verstva nrvnost. To je plemenit poskus, celo opravičen, če pogledamo, kakšna je dandanes cerkev, toda sama nrvnost ni verstvo.

¹ Kant je bil nemški modroslovec (1724 do 1804).

(Nadaljevanje prihodnjič.)

Akademija, izobraževalno društvo.¹

1.) Priznam rad in naravnost, da si začetkoma nismo bili nič kaj edini in jasni glede vprašanja — *kaj hočemo?* Ta bi bil rad imel revijo v velikem slogu, oni političen list, tretji novo politično stranko . . .

Prereševali smo sami sebe in naše javne razmere ter prišli do vprašanja: *Česa nam je treba?*

To vprašanje nas je dovedlo zopet do kritičnega razmotrivanja naših zadev in potreb in njih aktualnosti, pa tudi do analiziranja naših zmožnosti in sposobnosti glede na aktualnost omenjenih potreb in zadev.

Ker smo uvideli, da vsem aktualnim potrebam ne moremo zadostiti, smo se vprašali: česa je v prvi vrsti potreba, kar bi mi lahko storili in dosegli?

Odgovor se je glasil splošno: Pred vsem je treba pri nas *izobrazbe*. Du-

ševno obzorje našega ljudstva moramo razširiti in proglobiti.

A kako? — Sredstev se je nasvetovalo več. Obveljalo pa je, da se zadovoljimo sedaj, dokler nas je še malo in dokler nismo še ukoreninjeni, za javnost z enim načinom — *s predavanji po deželi*. Popularizirati vedo in znanstvo med najširše sloje, ker vsi imajo pravico do njih, kakor imajo vsi dolžnost hoditi v šolo.

Zopet je bilo vprašanje — je-li so ta predavanja nekaj umetnega za naše razmere na Slovenskem? Poizkus (cf. Vseučiliška ljudska predavanja. Dodatek!) nas je poučil, da so naše razmere popolnoma godne za ta način razširjanja izobrazbe. Potreba je bila dana že davno; predavanja so torej bila nekaj, kar je *organično* vzkliklo iz spoznanja potrebe, iz zavesti, da se mora potrebi zadostiti in da se lahko zadošča.

Tega dela pa nismo mogli pustiti, da bi se izvrševalo brez pravega smotra, premisleka, brez enotnega pravca. Delo je moralo postati *organizirano*.

Za organizirano delo smo morali dobiti *društvo*. In to je *Akademija*.

¹ Na ustanovnem shodu „Akademije“ sem obširneje izpregovoril o *duhu*, v kakršnem deluj to društvo, ker je dne 19. oktobra 1904 klerikalni dnevnik ljubljanski v svojem preludiju „Nova struja“ trdil precej napačnega in vstvaril vrsto neosnovanih predsodkov o Akademiji. Storil sem to, ker je bil tisti članek „Slovenčev“ nenavadno — dostojen.

2.) *Akademija* tedaj ni nastala samo radi predavanj; cf. pravila. Nastala je sploh radi tega, da se v enem središču koncentrujejo vsi življi, ki bi jim bilo do kulturnega dela.

Kaj je za nas kulturno delo? Vse, s čimer pobijamo reakcijo. Lahko pravim tako splošno, ker se reakcija dá pobijati samo z dobrimi sredstvi, ker je vsako slabo sredstvo proti reakciji samo nazadnjaštvo.

Če bi bili optimisti, bi lahko rekli, da je vse, kar imamo Slovenci, kulturno; kajti to vse nam stvarja slovensko kulturo. Mi pa taki optimisti nismo. Zadržujemo več; *hočemo višje kulture, popolnejšega življenja*. Sredi mogočnih sosedov smo; mal narod smo; pravijo, da je naš obstanek v nevarnosti; v boji smo, in sicer doslej vedno le defenzivni kot narodna celota.

Na ekspanzijo ne smemo misliti; na pomoč od zunaj, na rešitev od zunaj ne reflektirati. Eno pa smemo in moremo in moramo: *z duševno silo* se hočemo osamosvojiti, svojo neodvisnost vzdržati; *z duševno silo* hočemo biti pred drugimi narodi. Sami se hočemo duševno voditi. Dozorevamo; ni nam treba več duševnih kuratorjev in varuhov. Mi moramo imeti pred seboj smoter, da postanemo *svetovni*, to je narod, ki ima svetu kaj povedati, dati. To je mogoče; kajti vse, kar smo in bomo, smo in bomo iz sebe, iz lastne svoje moči in sile.

To je cilj, ki je realnejši, nego vsi tisti projekti o materialni, gospodarski osamosvoji, o politični neodvisnosti, o balkanskem edinstvu... Če stremimo za tem ciljem, bo nehote izviralo vse drugo. Nam je treba, da *izpoznamo*

najpreje svoje nedostatke, potem si bomo morali poiskati remedijev.

3.) Ker smo za kulturo, smo proti reakciji. In sicer *povsod*, ne le v takozvanem javnem življenju, v političnih strankah. Tudi in zlasti zoper reakcijo v našem zasebnem življenju. In to zagradim, ker je baš zasebno življenje basis javnega. Če nisi v zasebnem življenju za nič, tudi v javnem nisi nič prida.

Oglejmo si to reakcijo!¹ Zdi se, da je nastala sama iz sebe, da je večna; tako se nam prilega. Za vso slovensko dosedanjo kulturo je brez maha prikladna označba: reakcionarstvo. To je organizirano, to je *sistem, kodeks*. Sistem se pobija s sistemom, kodeks s kodeksom.

A to je premalo: sistem. Mora biti *dober sistem*. Vsaj boljši, nego je nasprotni. Iz tega sledi jako preprosto načelo, pravec, ki nam edini daje opravičenost za nastop: *vsak posameznik izmed nas mora biti boljši, nego so naši reakcionarji*. Potem bo boljši naš sistem, naša organizacija bo uspešnejša.

In pravim, da to ni nobena reformna ideja, ampak preprost postulat človeške dostojnosti, ki ga dosežeš s tem, da si pošten, da živiš in misliš

¹ *Reakcije* ni mogoče definirati kar na kratko. Pri določitvi pojma reakcionarnosti odločuje mnogo činiteljev zajedno. Treba torej na konkretnem slučaju, na konkretnih razmerah presojati in dognati, kaj je reakcija. Če veš, kaj je napredek, ti sodba ne bo težka. Napredek je pa vse, s čimer pospešujemo in povzdigujeemo svojo izobrazbo, kulturo. Reakcija povsod spremlja napredek, kakor hodi za solncem — senca... Prim. T. G. Masaryk, Karel Havlíček. Snahy a tužby politického probuzení. Druhá vydání. Praha. I. Laichter 1904. § 84, str. 322—330.

pošteno, odkritosrčno. Ne samo „pošteno“, da ne dregneš ob kazenski paragraf; temveč pošteno z ozirom na to, da si član družbe, da imaš bližnje, da si sam bližnji. Ne v zmislu juristovske poštenosti, ki naglaša osobito *pravice* posameznika napram soobčanom; ampak v zmislu višje, plemenitejše poštenosti, ki govori o *dolžnostih* posameznika do njegovega bližnjega. Izkratka: živi kot človek! In dano imaš direktivo za vse svoje ravnanje, dan odgovor na vsa vprašanja o religiji, duši, bogu, prostosti, volji . . .

4.) Toda to vse je splošno. Označil sem s tem le približno duha, kateri naj preveva Akademijo.

Ako pa naj praktično naše delovanje priča o tem duhu — to bi se doseglo morda tako-le:

Sami náse ne smemo pozabiti nikdar. *S samoizobrazovanjem* ne smemo pomehati. *Opazujmo* vse, zlasti to, kar nas obdaja neposredno in najbližje. *Razumevajmo* vse, kar vidimo. V konkretnem slučaju delajmo tako, da se bomo vedno ozirali na pomen, refleksi našega dela na celoto. Sub specie totius. Delo bodi *centralizirano*, kar najbolj ekonomično spojeno z najširšo *razdelitvijo* dela. Vsak atom na svoj prostor! Upoštevajmo obstoječe lokalne organizacije, društva. Na učitelstvo smemo tudi računati v mnogih krajih. To bodi personalna organizacija, ona pa realna.

Letos smo to poizkušali; izvršili še nismo mnogo. Vendar pa smo bili za

sedaj zadovoljni z uspehi. Nismo se nadejali takih. V bodočnosti bo zanesljivo bolje, ker zadoščamo le potrebi, ki se kaže povsod, kamor pridemo na Slovenskem. To pričajo tudi izjave časopisov.

In ker se nadejamo večjih uspehov, smo prepričani, da jih ne dosežemo čez noč; tekom let se bo že poznalo. Rima niso sezidali v enem dnevu. In mi smo potrpežljivi, vztrajni; pojdemo preko ovir. Če že ne dosežemo, da se docela izdani, pripomoremo pa gotovo, da nam vsaj zora zažari. Bo nas vedno več in vedno bolj bomo konsolidirani v svojem stremljenju! *Zrevolucionirali bomo duhove.* (Ibsen.)

5.) Še nekaj.

Odklanjamo vsako podtikanje, da snujemo *politično* stranko, strujo, smer. V tem pomenu že celo in kratkomalo ne, kakor prevladuje danes na Slovenskem o ti stvari. Taka politika nam ne vzbuja tolikega navdušenja, da bi se mi aktivno vtikali vmes.

Ce pa hočemo umevati politiko res *kulturno*, potem je naše kulturno delo, so naši kulturni cilji bolj politični, nego vsa dosedanja slovenska „politika“ skupaj. In sicer zato, ker je pojem kulturnega dela mnogo mnogo širši in obširnejši, nego pojem političnega delovanja. Nam se gre za celotno, zaokroženo delovanje; kdor pa dandanes na Slovenskem stoji v političnem boju, nima prostih rok za tako delo. In mi hočemo biti *svoji*!

Pregled.

Politika.

„Slovenski Narod“ je v svojem odgovoru na izvajanja dr. Kreka pri enketi v slovenski ljudski stranki pokazal svojo pravo barvo. Zastopa narodno stališče, pri čemer so mu narod v prvi vrsti višji sloji. Posledice, ki jih izvajamo iz modernega svetovnega naziranja, to je boj proti klerikalizmu, prihajajo v poštev šele na drugem mestu. Tu imate slovensko buržoazijo. Ako bi naši klerikalci ne delali politične konkurencije, bi se mogli oboji zediniti — in zlata sloga bi zavladata po naših poljanah in dobravah. Narodno stališče, narodnost sploh je plod novodobnega, modernega razvoja. Kdor se postavi na narodno stališče in to stališče dosledno izvaja, sledi individualizmu, ki je nasproten univerzalizmu, izvirajočemu in slonečemu na starem krščanskem svetovnem naziranju. Trditev, da kdo stoji na narodnem stališču in da prihajajo zanj posledice modernega svetovnega naziranja v poštev na drugem mestu, je nelogična, ker obsega ravno moderno svetovno naziranje narodnost kot nov kulturni faktor, dočim staro krščansko svetovno naziranje tega faktorja še ne pozna. — *Avstrijski državni zbor* je bil odgođen, ker je proračunski odsek z dvema tretjinama odklonil vladi dovoljenje 69 milijonov kron posojila, pač pa je vzprejel predlog, da se dovoli znesek 15¹/₂ milijonov kron za podporo po neugodnih prizadetih. Ta poraz so povzročili vladi zlasti dosedanji njeni prijatelji, nemški nacionalci, hoteč se maščevati vsled zadnjih njenih odredb, s katerimi je

baje oškodovala nemštvo. Ako se sedaj trdi, da bi po ustavnih načelih Koerberjeva vlada morala odstopiti (Koerber je res odstopil, njegov naslednik je baron L. Gautsch) — je vse to res, samo vprašujemo: Kdo pa je kriv, da se pri nas ustavnost tako malo spoštuje in ceni? Ali ni tega kriv v prvi vrsti parlament sam, ki si ne zna pridobiti ugleda in moči, tisti parlament, ki je sicer zmožen, da se prereka, psuje in ruje zaradi dvojezičnega napisa na kakšni lokalni železniški postaji, ki pa ne najde dovolj močnatosti, da bi branil svoje pravice? V dobro moramo pripisati vladi to, da je podala načrt zakona o zavarovanju za onemoglost in starost. Od načrta pa do sankcioniranja zakona je seveda še dolga pot, posebno pri nas, ko je alfa in omega vsega delovanja šovinistično-nacionalno zakulisno mešetarenje site buržoazije. Tako je n. pr. mogoče, da se ni širša javnost nič zmenila za interpelacijo poslanca Breiterja o kupčijskih talentih bratov Poljakov. Poslanec Niementowski je dobil od železniškega ministra Wittka koncesijo za železnico Tarnopol-Zbaraž, to koncesijo pa je prodal takoj pruski družbi Eisenbahn- und Baugesellschaft v Berlinu za 250.000 K, a obenem si je še pridržal mesto v ravnateljstvu železnice. Drugo tako kupčijo je naredil bivši minister za Galicijo Adam Jendrzejowicz. Dobil je od vlade za jako nizko ceno in brez javnega razpisa dovoljenje sekati les celo vrsto let v Dniaždvoru. To pravico je prodal nekemu Zimandu za 200.000 K in se potem pogodil za 28.000 K letne na-

jemnine. V tretje gre rado. Našli so se res grof Wodziczki, A. Jendrzejowicz in dr. Rapaport in kupili od vlade zopet brez javnega razpisa in za zelo nizko ceno velika državna posestva v Galiciji, bogata petroleja. Da morajo imeti ta posestva velikansko ceno, dokazuje fakt, da so grof Wodziczki, dr. Löwenstein in Ofenheim z vladnim dovoljenjem osnovali akcijsko družbo „Galicija“ s kapitalom 6 milijonov kron. Tako se dela pri nas politika. — Pri debati o vladni izjavi sta se oglasila k besedi slovenska poslanca dr. Ferjančič in dvorni svetnik Šuklje. Dr. Ferjančič je ubral patriotične strune, katerih refren je neizogibno denuncianstvo laške iridente. Ti uboga slovenska politika, kako otročja si in kratkovidna! Ne izuče te nobene izkušnje, smatraš za svoj poklic, da opravljaš lakajske službe po sili, kjer te ne prosijo in ne marajo! Šuklje se je opravičeno pritoževal nad našo birokracijo, postavil se načeloma na stran enakopravnosti tudi z ozirom na laško vseučilišče, glede kraja pa naznačil, da si bodo Jugoslovani znali braniti svoje pozicije na Primorskem. Z dosedanjjo svojo enostransko jezikovno-narodno politiko si trajno ne opomoremo, čeprav bi Italijani ne dobili v Trstu svojega vseučilišča. Šuklje je danes to, jutri ono — kakor zahteva stranka, ki mu nakloni mandat. — Umrl je nemško-liberalni poslanec s Češkega dr. Zdenko Schücker. Bil je med glavnimi vodji čeških Nemcev. — *Na Ogrskem* traja boj med vlado in opozicijo dalje. Ako razpusti Tisza zbornico, kakor se piše, potem je to kršenje ustave, ker ne sme biti po ogrskih zakonih zbornica niti razpuščena niti zasedanje preje končano, dokler

niso zaključeni računi za dotično leto in ni rešen proračun za prihodnje leto. Vsega tega sedaj Tisza nima. Ako bi kljub temu izvršil, o čemer se piše (in vse kaže, da stori), nastale bi razmere, kjer bi vladala prava anarhija, ko bi bile po zakonu nove volitve neveljavne, vsi v novi zbornici sklenjeni in eventualno i od kralja potrjeni zakoni pravno brez veljave in bi se ne smeli davki ne nalagati niti pobirati. Od leta 1848. ni bila ogrska ustava pravno prerusena, ker so se Ogrri proti sistiranju ustave z leta 1848. vztrajno in dosledno bojevali in druge ustave niso priznavali — grof Tisza bi bil prvi, ki bi prerušil pravno kontinuiteto, zato tolikšen odpor opozicije! — *Na Ruskem* je veliko gibanje za svobodnejšo vlado. Udeležujejo se tega boja plemiči in meščani, dijaki in delavci, kmetje in učeni ustanovi, profesorji, pravniki. Proti svobodnejšemu vladanju je duhovščina, višji uradniki in dvorni krogi. — Car je izdal načrt, kjer se obetajo nekatere reforme zlasti gospodarskega značaja. — *Na Francoskem* se boj med cerkvijo in državo bliža svojemu vrhuncu. Parlamentarna komisija je že vzprejela načrt zakona o ločitvi cerkve in države. Z ločitvijo cerkve in države se izvrši velikanski korak v napredku človeštva. To je pogoj za istinito svobodno državo in versko-cerkveno življenje. r.

Gospodarstvo.

Pravzaprav od početka narodno-gospodarske vede sem se že bav strokovna literatura z vprašanjem, kakšno je v nacionalni ekonomiji razmerje narodnosti do gospodarstva, na-

cionalizma do ekonomizma? Drugače rečeno: ali in v koliko naj se uveljavi v narodnem gospodarstvu *ideja samozadoščanja*? Dr. Gruber je objavil že več samostojnih spisov o tem: *Gospodarstvo in narodnost v češkonemških razmerah* (Praga 1900); *Ideja samozadoščanja v zgodovinskem gospodarskem razvoju* (Sborník ved právních a státních IV. 531—570. Praga 1904) in *Gospodarstvo in narod* (Obzor národohospodársky. Praga 1904). V teh spisih teoretično in praktično razmotriva označeno razmerje.

Gotovo je zanimljivo, da se baš v sedanjem času mnogo piše o tem predmetu. Danes imamo olajšan mednarodni promet, svetovno pošto in brzojavno društvo, konvencijo o mednarodnem tovornem transportu železničnem, mednarodne pogodbe o patentih itd.; tehnika je napredovala v transportu po suhem in po vodi; ves svet, kulturni — in skoro bi dejal že i nekulturni svet, je takorekoč tesno zvezan med seboj, ena gospodarska celota postaja odvisna od druge . . . Tu pa se naenkrat pojavlja stremljenje, ki hoče zavirati splošno in naravno teženje po velikem svetovnem gospodarstvu, in ki hoče, naj si gospodarske posamezne celote zadoščajo same v vseh ozirih. Tem gospodarskim celotam naj se ne dovoljuje segati preko mej, ki jih stavi — narodnostna celota; produktivne sile v narodu naj se enakomerno vzgajajo, da taka narodnostna celota postane neodvisna od tujine, in da se razbije „svetovni trg“ v samozadoščajoča narodnostno zaključena gospodarska okrožja. *Anglija* n. pr. je že od nekdaj premišljala, kako bi si zagotovila hrano za slučaj vojske; Napoleon I. jo je pri-

silil do tega z zapovedjo naj evropska celina bojkotira angleški otok. Carinska vladna predloga z leta 1879. je v *Nemčiji* dokazovala potrebo, naj se država kolikor mogoče sama preživi; *Nemčija* hoče biti i v gospodarskem oziru gospodar v svoji hiši. *Rusija* že izdajna zasleduje isto politiko samozadoščanja — kar ji ni težko; saj ima 130 milijonov prebivalcev in se razteza od ledenega severa do subtropskih krajev. *Združene države* v Ameriki pa se ne zadovoljujejo niti s tem, da bi bile doma same svoj gospodar, temveč hočejo uveljaviti geslo panamerikanizma, t. j. vsa Amerika, ves del sveta, bodi odprta le Američanom. Ker pa manjše države nimajo danih vseh predpogojev za svoj samostojni gospodarski razvoj v tem zmislu kot baš *Rusija* in *Severna Amerika*, se združujejo v večja gospodarska telesa. V tem oziru se zlasti propaguje geslo gospodarske zveze srednjeevropskih držav. (J. Wolf.) — Za danes smo hoteli na ta problem samo opozoriti, ker je veličaven osobito za nas Slovence! Doteknili smo se ga mimogrede že lani, a „Politični humoristi“ so nam očitali, da smo narodnogospodarski šovinisti. — *Avstrija* sklepa s sosednimi državami nove *trgovinske pogodbe*. Do prave, trdne gotovosti ne more priti. *Z Italijo* se je sklenil samo provizorij do konca leta 1904., kateremu bo sledil provizorij do konca leta 1905.; šele s 1. januarjem 1906. bi zadobila veljavo nova definitivna pogodba za dobo deset let. Gotovo pa tudi to ni; kajti v *Avstriji* je itak vse provizorično. *Avstriji* sta ta provizorična dogovora ugodna, kolikor se tičeta laškega vina in vinske klavzule. *Italija* je pa zato dosegla, da se

zniža carina na nekatere poljedelske pridelke, fige, olivno olje . . .

Pogodbo z Italijo je Avstrija tako hitela sklepati, da je prekinila podobno pogajanje z *Nemčijo*, ki je za naš inozemski promet najvažnejša država. Baš v tem odmoru pa je Nemčija sklenila pogodbo z Rusijo, in ker je ta priznala nemške najnižje žitne carine, je izgubila Avstrija najmenitnejši kompenzacijski predmet napram Nemčiji, to se pravi: naše gospodarsko stališče proti Nemčiji se je jako poslabšalo. Pogodba z Nemčijo se baš kuje. Pogajanje traja že nad pol leta. Bil se je sam Posadowski pripeljal iz Berolina na Dunaj, da pospeši ta pogajanja. Glavni spor je zato, ker nemški agrarci nečejo prijenjati Avstriji, ki zahteva znižanje carin na izvoz živine in poljedelskih pridelkov. Nemški agrarci bi sploh radi onemogočili uvoz živine v Nemčijo. To bi bila občutna oškodba konsumentov, kakor priznava „Frankfurter Zeitung“; kajti nemško poljedelstvo ne more samo skrbeti za potrebo mesa v Nemčiji. Sama torej Nemčija neče nič dati, dobila bi rada pa veliko od drugih držav; pogodbe se potem pač težko sklepajo. Sporne točke v sedanjem pogajanju so zlasti: ječmen, slad, živina in drva, les, pa tudi kemična obrt, ki je baš v Nemčiji čvrsto razvita, v Avstriji pa šele v zarodkih.

Avstrijska *trgovinska politika* je vsa jalova. Omenjamo eno dejstvo. Sto nemških (ne avstrijskih) tovarnarjev in bankirjev se je napotilo na Balkan in v evropsko ter azijsko Turčijo, da si ogledajo terén za svoje posle. Kapitala reprezentirajo kakih 800 milijonov mark, ki jih bodo plodonosno naložili v trgo-

vinska in obrtna podjetja takozvanega vzhoda . . . Vsled dogovora z Rusijo v Müzzustegu ima Avstrija sonadziranje nad Balkanom. Vzhodna tržišča so torej postala še važnejša za Avstrijo. Kaj pa je storila ta? Dovolj ji je bilo, da je nekaj domačih trgovcev stopilo v trgovsko zvezo s turškimi, in avstrijski državniki so zopet vtaknili roke v žep, kakor da je tu bila nemogoča *državna trgovinska politika!* — Kaj počenja Nemčija že od leta 1870.? Zasleduje sistematično gospodarsko politiko, *osvojuje* si takozvani bližnji vzhod. Zgradila je anatolsko železnico, ki se nadaljuje z bagdadsko, črto Solun-Monastir in pristan Hajdarpaša; pokupila je večino akcij avstrijskega društva vzhodnih železnic; združila se s francosko železnično družbo; postregla Turčiji z dobrimi posojili — in zato dosegla celo vrsto koncesij za stavbo tovarn, zavodov itd. Izkratka Nemčija izpodriva na Balkanu in v Turčiji domačo in tujo (zlasti francosko) konkurenco. Tem ložje, ker ima morsko zvezo s Turčijo. V Hamburgu je Levante Linie, ki ima 30 parnikov in ki je odvezla od leta 1890. avstrijskemu Lloydu ves promet iz Nemčije, Češkega in Moravskega. Levante Linie dela dobičke, avstrijski Lloyd pa mora podpirati država, ker sam premalo zasluži . . .

26. oktobra je odstopil *finančni minister Böhm-Bawerk*. Za njegovega uradovanja smo dobili davek na vozne listke in doživeli refundacijo, o kateri še izpregovorimo. Sladkornega davka ni znižal. Dasi avtoriteta med ekonomski takozvane avstrijske narodnogospodarske šole, je bil kot uradnik nemško-nacionalen strankar. Njegov naslednik je

postal *dr. Kosel*, tudi „dober Nemec“, ki se je že predstavil avstrijskim poslancem v parlamentu, utemeljuje *proračun* za leto 1905., sestavljen že od njegovega prednika. Po tem so preračunjeni dohodki na K 1.777,901.387 (za Ogrsko 1238 mil. K), stroški na K 1.776,326.654 (za Ogrsko 1237,88 milijonov kron); prebitok tedaj na 1,574.733 (za Ogrsko 1198.41 K).

Ob novem zasedanju državnega zbora je vlada oglasila več predlog narodno-gospodarske in socialne vsebine. Omenjamo osnovo zakona za *družbe z omejeno zavezo* (doslej imamo zakon o *zadrugah* z omejeno zavezo), predlogo o *podpori avstrijske trgovinske mornarice*; o *zavarovanju delavcev za slučaj invalidnosti*. Baš o poslednjem so se 23. novembra v Trstu na svojem zborovanju posvetovali avstrijski industrialci tržaške sekcije. Dognali so: „industrialci se ne bodo ustavljali — pod pogojem, da bo stroške trpela splošnost.“

Kielski profesor vseuč. *G. Adler* je začel izdavat zbirko „*Hauptwerke des Sozialismus und der Sozialpolitik*“. Zbirka bo obsegala spise reprezentantov današnjega socialnega gibanja in njih prednikov. Doslej dva zvezka: Thomas Spence: *Das Gemeineigentum am Boden* (50 fen.) in William Godwin: *Das Eigentum* (1 M 50 fen.). Historično-kritične uvode knjižicam priše *G. Adler* sam.

V *Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik*, seš. 2. *Baranowsky* objavlja nov prispevek k svoji teoriji kriz, *Kestner* razpravlja o pomenu proračuna v domačem gospodarstvu za presojo problema prehrane.

Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft, seš. 3., prinaša *dr. Span-*

nova teoretična raziskavanja o pojmu družbe kot uvod v sociologijo; *Hacker* piše o delavskih pokojninah.

Akademie, seš. 12. *Fr. Modráček* zaključuje temeljito razpravo o Proudhonovi gospodarski organizaciji. D.

Socializem.

Peti zbor jugoslovanske socialne demokracije v Ljubljani dne 7. in 8. decembra 1904. leta je bil najpomembnejši, kar jih je imela stranka doslej. Udeležencev je bilo nad 60. Tudi gostov je bilo na njem precej in posebno iz onih krogov, ki streme po naobrazbi slovenskega ljudstva. Zbor je dokazal, da tiči v proletariatu, ki reprezentira socialno demokracijo, dokaj inteligentnosti, dokaj resnega temelja za bujno socialnodemokratsko organizacijo. Do tega kongresa je slonelo vse delavsko gibanje na ramah strokovno organiziranega delavstva, na tem kongresu se je pa pojavila prav nujna potreba po samostojni politični organizaciji. Iz poročila omenjamo, da se tiska glasilo stranke „Rdeči prapor“ v 2700 izvodih. Politična organizacija je obstojala le po večjih krajih kot okrajne ali lokalne organizacije; malokje je bila še izvedena v zmislu organizacijskega statuta bolj podrobno. Ta kongres je sklenil, da se preseli izvrševalni odbor iz Trsta v Ljubljano in konec junija tudi „Rdeči prapor“. Ljubljana je res naravno središče in očitno je mogoče v središču slovenskega ozemlja storiti mnogo več za razvoj stranke, nego je bilo to mogoče v Trstu. Tajiti pa ne more nihče, da se je stranka tudi v tej dobi, ko je bil izvrševalni odbor v Trstu

(od 1900 do 1905) razvijala, in sicer polagoma, vztrajno in zanesljivo, kakor nam je pokazal ta kongres. Ne pričakujemo od novega vodstva čarodejstev, ali pričakujemo pa, da prevzeto delo nadaljuje, da ga nadaljuje uspešno posebno zaradi tega, ker mu bodo razmere ugodnejše kakor so bile odboru v Trstu. Spor z Idrijo se je predal razsodišču. Bolje bi bilo sicer, da bi se bilo vprašanje končalo na kongresu, a ker sta se obe strani izrekli za razsodišče, smo prepričani, da se bo tudi ta stvar iztekla stranki v prid. Politični referat sodruga E. Kristana je bil prav primeren sedanjemu razvoju stranke. Druge stvari na kongresu so bile bolj interne važnosti. Veseli nas vsekakor čvrsto progresivno razvijanje stranke v prosep in povzdigo tlačenega proletariata. Šesti zbor bo rez dve leti v Trstu.

„*Mladeniški shodi*“, ki jih prirejajo Marijine družbe za mladeniče, so postali za klerikalce posebna politična moda. Kakšen namen imajo te „mladeniške organizacije“? Ta, da varujejo mlade duše večnega pogubljenja, ki jim preti v današnji človeški družbi? Mislimo, da ne. Te organizacije same na sebi nimajo nobenega *namena*. Le politična klerikalna stranka dosega z njimi svoj namen: Mlada srca fanatizirati v verskem oziru. Kaj se dosega s tem? Dosega se, da se kmetško mladino izolira, da se pretrgajo vse niti med njo in ostalim svetom. Izolirani ljudje niso izpostavljeni tujim, zunanjim vplivom, v svoji verski maniji otopé — s tem se dosega status quo v korist klerikalizmu. To se jako dobro kaže na mladeniških shodih. Tu manjka vsakega razumevanja vodilnih moči življenja. Ti

shodi žive od praznega zabavljanja na brezverce, od pretirane lojalnosti do vladarske hiše in papeža. Udanostne izjave raznim škofom so stalno na dnevnem redu. Navdušujejo se za militarizem. In za cerkev! To vse imenujejo klerikalci — *socialno delo*! Tudi knjige se čitajo po teh organizacijah. In kakšne? Kakor je ona „Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini“. Priprosto pridušanje v teh knjigah — to so estetične, militarizem in ubijanje — to so socialne plati. Tako se izobrazuje. Te organizacije so doma med kmetiskim ljudstvom, ki ga ne vodijo po muzejih in podjetjih, da si jih ogleda in si poglobi zanimanje za moderno življenje, temveč po cerkvah s steklenico žganja v desni roki. Te klerikalne spekulacije bi se moralo odločneje razsvetliti. — Deveti zvezek izborna urejevanega mesečnika za socialnodemokratsko mladino na Češkem „*Sborník mládeže*“ prinaša sestavek „Milim prijateljem rekrutom“, katerim se razlaga pomen in sestava militarizma in njegova škodljivost. Pozivlja se novince, naj se pri vojaki ne udado neizmernemu popivanju, naj ne posurove. In kadar bi imeli pasti, tedaj naj se spomnijo idej socializma. — Na Češkem se izobrazja po možnosti mladino v modernem duhu. pripravlja se za življenje. — Kako velike so misli *mladih gard* Belgije, Francije i. t. d., kjer mladi ljudje že zgodaj spoznavajo pomen organiziranja, kjer se pripravljajo na samostalno mišljenje in delovanje; v tem tiči velika razlika med nami in ostalimi naprednejšimi narodi. Pri nas ima velik del narodove mladine klerikalizem v svojih zanjkah. — *Deveti strankarski zbor avstrijskih*

poljskih socialnih demokratov se je vršil od 30. oktobra do 2. novembra 1904 v Krakovu ob navzočnosti 90 delegatov. Prišli pa so na zbor tudi ruski in pruski Poljaki. Sklenili so delati na združitve vseh poljskih socialističnih strank v Avstriji, Rusiji in Nemčiji. Važno je, da se je z veliko večino sprejel predlog poslanca Daszynskega, ki odločno zavrača vsako posebno stremenje židovskih socialistov, odtrgati se od skupne organizacije. Ostali sklepi so se tikali izzidavanja ženske organizacije, organizacije mladinskih delavcev, agitacije za splošno volilno pravico in za volilno pravico v deželni zbor. — Poljski socialni demokratje na Ruskem zelo agitirajo proti vojni med Rusijo in Japonsko. V tisočih in tisočih izvodih posebnih letakov pozivljajo vojake, da dezertirajo. Konec meseca oktobra je pričela ruska vlada z mobilizacijo rezervistov in pozvala rekrute v poljskih okrajih. Dezertirjev je bilo tu že prej mnogo, sedaj so dezertirale pod vplivom te agitacije cele množice. Večina jih beži v Galicijo. Tu jih podpirajo socialisti, kar največ morejo. Ti beguni pa trpe zelo veliko vsled šikaniranja vladnih organov v vzhodni Galiciji. Tudi proti temu je sklenil zbor nastopiti najstrožje. — V deželni zbor *finski* (Rusija) je bil pri zadnjih volitvah izvoljen tudi en socialni demokrat, ljudski učitelj Kari. To izvolitev je pripisovati čudnim političnim razmeram v deželi, ki ima nekako ustavo, dasi je tam gospodar car. Kari je bil kandidat protiruske stranke, ker pa se delavska stranka iz taktičnih ozirov volitve ni udeležila, je tudi Kari svojo kandidaturo opustil. Kljub temu je bil izvoljen. Finski deželni zbor šteje torej

dva socialna demokrata, in sicer Karija in dr. Ursina, ki ga je poslalo v deželni zbor *plemstvo*. — *Francoski socialisti* vseh struj se zelo prizadevajo združiti se v eno skupno stranko, kakor so to storiti obljubili na kongresu v Amsterdamu. Predpriprave so končane. Vse stranke so se zedinile v tem, izvoliti komisijo, kjer bodo razne struje zastopane in katere izreku se hočejo pokoriti. Izdali so tudi poseben list „La vie Socialiste“, ki ima nalogo delati za združitev. Prvi članek je napisal *Bebel* in slika v njem hude boje, ki jih je prestala nemška socialna demokracija pred svojo združitvijo. (Na Nemškem sta bili svoj čas dve socialistični stranki: Lassallovci in Eisenachovci.) Končno kliče Bebel: „Socialisti Francije! Ne uničite nad, ki jih mi vsi stavimo v vas!“ — K ideji *samopomoči* donašajo tudi razni meščanski poklici svoje prispevke. Seveda ne nalašč. Tako je posebno nezaslišano *podraženje* mesa zbudilo v zadnjih časih veliko razburjenost med občinstvom v večjih občinah: v Ljubljani, Trstu, Gorici . . . Dasi so cene živine zadnji čas znatno *padle*, se vendar mesarji ne morejo odločiti in znižati cene mesu. To je pa naravno, ker se le v izrednih slučajih dogodi, da bi uprava občin ne stala pod vplivom mesarjev, ki so navadno tudi *hišni posestniki*. Ti imajo vsled trirazrednega volilnega prava občine v rokah. Posebno v Ljubljani so mesarji v občinskem svetu dokaj močno zastopani, dočim nima velika množica konsumentov delavskega stanu *nobenega* zastopstva. Ta privileg, izkoriščati brezpravnost prebivalstva, je viden in občuten izrastek današnje socialne nasil-

nosti. V Gorici se je občinski svet vsaj toliko osvobodil, da je zagrozil ustanoviti *občinsko* mesarijo, če mesarji ne odnehajo od svojega nasilstva. Občinstvo se tako počasi, a gotovo dovaja do samopomoči. Hvalevredna in velkoristna ideja za konsumente je, da se prične z agitacijo za *zadružne mesarije*. Tu so zainteresirani delavci, obrtniki, kmetje, uradniki . . . Priporočamo to idejo *večjim* konsumnim zadrugam. — *Strokovna organizacija* delavstva je postala zadnja leta torišče velikih socialnih bojov. Ne le v Nemčiji, Franciji, Italiji, Ameriki pripisujejo največjo važnost delavskim strokovnim organizacijam, tudi pri nas to opažamo. Na Slovenskem je največja strokovna organizacija pri rudarjih in železničarjih. Razne državne zveze teh organizacij streme po enotni združitvi strokovnih organizacij celega sveta. Zato v teh organizacijah povsod prevladuje skrb za obstanek vsakega posameznika in za višjo duševno izobrazbo. Vera se povsod počasi izključuje, kjer se to še ni zgodilo. — Na *ogrskem* je izdal ministrski predsednik naredbo *proti* stavkujočim delavcem, ki zabranjujejo svojim tovarišem delati. Varuje postavno stavkolomce. Kdor bi tem branil „delati“, se naj strogo kaznuje. Posledki se že kažejo. Organizacija lesnih delavcev v Budimpešti je bila razpuščena brez vzroka. — Nasprotno dohaja iz Švedske vest, da je tam v 1200 družtvih strokovno organiziranih že 70.000 delavcev. Strokovne organizacije enega kraja tvorijo med seboj *delavsko komuno*. — Podružnica berlinskih kovinarjev ima sedaj 46.000 plačujočih članov. — V Nabrežini so klesarji sklenili začeti

stavko, ker delodajalci niso hoteli dalje priznavati njihove strokovne organizacije. Odlikujejo se s solidarnostjo in treba je, da se jih tudi *gmotno podpira*. — Predno je poslala vlada naš „parlament“ domov, je Koerber 9. decembra l. l. razdelil med poslance načrt za osnovo zakona o zavarovanju za delavsko starost, onemoglost, vdove in sirote. Ta elaborat je zelo obširen in poteklo bo še mnogo časa, predno postane zakon. Važna točka v tem vladnem načrtu je *invalidno zavarovanje*. Invalidi dela naj dobe rente in v slučaju smrti njih zaostali *kapitalne zneske*. Te rente se bodo izplačevale v različnih zneskih, ker so razdeljene na šest plačilnih razredih, ki odgovarjajo mezdi posameznih delavcev. K vsaki renti pa bo prispevala vlada 90 K letno. Nadalje obsega načrt *zavarovanje za starost*; visokost penzije bo znašala prilično eno tretjino tistega zneska, ki ga zasluži zdrav delavec v dotičnem poklicu. Razširilo se bo tudi zavarovanje za slučaj bolezni. V ta namen se bodo reformirale bolniške blagajne, ki bodo vodile pod strogo državno kontrolo to organizacijo. Zavarovan pa bo moral biti vsakdo, ki dela za mezdo. Zato je pričakovati, da bo v Avstriji zavarovancev nad pet milijonov. Največja bremena tega zavarovanja bodo nosili delavci sami. Zato pa bo treba ta načrt temeljito popraviti in predelati, predno bo postal dejstvo. O tem načrtu bomo nazorneje in obširneje še govorili. — Centralni organ avstrijske socialne demokracije „*Arbeiter Zeitung*“ je praznovala 1. januarja 1905 svoj desetletni jubilej kot dnevnik. V uvodniku izredno bogate jubilejne številke naglaša dr. V. Adler

veliki pomen dnevnega časopisja. „Arbeiter Zeitung“ ima mnogo zaslug, pravi, da danes avstrijsko delavstvo stremi za kulturo, umetnostjo, izobrazbo sploh, tako da pomanjkuje onih, ki bi mu to nuditi mogli. Z lepimi sestavki so prispevali Bebel, Kautsky, Vanderwelde, Ferri i. dr.

Književnost. Omeniti je izdajo *Koledarja za slovenske delavce za l. 1905.* Ta koledar, ki izhaja že pet let, je

med sloji slovenskega delavstva zelo priljubljen. Letos obsega razne poučne in praktične sestavke. — Maks Maurenbacher je izdal brošuro *Die Gebildeten und die Sozialdemokratie* (Leipziger Buchdruckerei A. G.), v kateri je ponatisneno neko predavanje pisatelja. Brošura ima interesantno vsebino. Onim, ki umé nemški, posebno pa naši inteligenci, priporočamo knjigo.

Abditus.

Kritika.

Na str. 45. knjižice Vseučiliška ljudska predavanja se pravi: „... stopili so med ljudstvo. Takoj s celim ciklom predavanj. V Logatcu dne 7. svečana 1904. S tem je bil let prebit, in na Slovenskem je bila vpeljana novota javnih poljudnih predavanj v ciklih po deželi“. — „Dom in Svet“ XVII. 762. pa piše: „Ta trditev pač ni resnična. Kajti na Slovenskem se že predava dolgo, in sicer z velikim uspehom. Zadnjih deset let se je na Slovenskem jako mnogo predavalo. Koliko je bilo strokovnih predavanj za kmetijstvo, za delavstvo itd. Slovenska krščanska socialna zveza, katera obsega že 115 izobraževalnih društev, je priredila več stotin predavanj v Ljubljani

in po deželi... se moramo pač le čuditi, da morejo izdajatelji „Ljudske knjižice“ prezreti tako ljudsko delo.“ — Odgovarjamo: Citov. knjižice govori na str. 43.: „Da začnemo pripravljeno delo za bodočo učeno univerzo za sedaj z *ljudsko univerzo*... zato najuspešneje lahko uporabljamo poljudno-znanstvena predavanja“. Vprašujemo: Kdaj je „Slovenska krščanska socialna zveza“ izprožila *kaj tacega*? Ali je kdaj popularizirala vedo in znanost? Tega ji vendar ne moremo očitati — baš z ozirom na zadnji pastirski list avstrijskih škofov, ki ostro obsoja takšno popularizacijo, češ, da nasprotuje katoliški veri... — Kakšna neresnica je tedaj v knjižici?! D.

Naznanilo!

Dosedanji odgovorni urednik in upravnik naše revije sodrug *Jožef Breskvar* je ta svoj mandat odložil, ker je preobložen z drugim delom in mu je postalo nemogoče nositi tudi težko breme upravnštva in odgovornega uredništva naše revije, ki se sedaj začneja širiti. Sodrug *Jožef Breskvar* je za našo revijo mnogo žrtvoval i časa i denarja in izreči mu moramo javno, iskreno zahvalo.

Lastniki.

Listnica uredništva.

V prihodnji številki priobčimo članek o načrtu za delavsko zavarovanje, na kar že danes opozarjamo.

Izdajatelj in odgovorni urednik Ivan Mlinar. — Natisnil J. Pavliček v Kočevju.